

J O S E F M A C E K

CESTA Z KRISE

KNIHOVNA
Ústředního svazu československých
průmyslníků v Praze.

1 9 3 5

VYDAL JAN LAICHTER V PRAZE

7241-IV-1966

IV - H - 103.

ÚKOLY DNEŠKA

KNIHOVNA
Ústředního svazu československých
průmyslníků v Praze.

ŘADA PRVÁ

- I. *Československý stát v mezinárodním právu a styku.* Napsal M. STĚHULE. 92 stran Kč 6'50
- II. *Socialisace.* — Sociálněpolitická studie. Napsal FR. MÜLLER. 52 stran Kč 4'50
- III. *Hrdinná láska.* Napsal FREDERIC VAN EEDEN. — 40 stran Kč 3'—
- IV. *Bolševism o Rusku.* — Anglická bílá kniha. 182 stran Kč 15'—.
- V. *Ústav pro studium Slovanstva.* Napsal ARNOŠT DENIS. Přeložil K. Havránek, úvod napsal Dr. Boh. Havránek. — 32 stran Kč 4'50.

ŘADA DRUHÁ

- I. *Proti válce — pro mír.* Napsali RÁDL, SOBOTA, ŽILKA, MACEK, CHMELAR, ŠIMSA. 56 stran Kč 9'—.
- II. *Práce, peníze a politika.* Napsal JOS. MACEK. 192 str. Kč 20'—.
- III. *Peněžní velmoc a lidský život.* Napsal FRED HENDERSON. — Přeložil Dr. Vl. Roháček. 192 stran Kč 24'—
- IV. *O německé revoluci.* Napsal EM. RÁDL. Kč 12.—.
- V. *Parlament zevnitř.* Napsal JOS. MACEK. 32 stran Kč 3'—.
- VI. *Zápas s omylem a chudobou.* Úvahy o hospodářství, demokracii a socialismu. Napsal J. MACEK. 207 stran Kč 22'—
- VII. *Cesta z krise.* Napsal JOSEF MACEK.

ÚKOLY DNEŠKA, ŘADA II., SVAZEK 7

V Š E C H N A P R Á V A V Y H R A Z E N A

F296 a

19024 / 58

ZF141

T I S K L . B L A H O S L A V , P R A H A I I

KNIHOVNA

KNIHOVNA

VYSOKÁ ŠKOLA EKONOMICKÁ V PRAZE

PŘEDMLUVA

KDYŽ se světová hospodářská krise přivalila roku 1931 také na naši republiku, tu naše vláda v soulase s uznávanými vůdci našeho podnikatelského, hlavně finančního kapitálu, zahájila politiku deflační: když světové ceny ve zlatě klesají, musíme prý se tomu přizpůsobit, snižovat také ceny, mzdy, daně a ostatní platy, abychom byli schopní soutěžit s ostatními státy, ve kterých nastal tento pohyb cen a důchodů na „nižší hladinu“. Bývala nám dávána za vzor politika Brüningova. Poměr koruny ke zlatu byl považován za něco posvátného a nedotknutelného, i potom, když Anglie a po jejím příkladě země skandinávské a postupně velká většina zeměkoule zlatou měnu (pokud ji měla) opustila.

Tato deflační politika způsobila našemu státu škody strašlivé. Pokles cen způsobil lavinu konkursů, ochromil podnikání, zvýšil nezaměstnanost, protížil dluhy soukromé i veřejné a některé dlužníky i s jejich věřiteli uvrhl do katastrofy, zpusťil příjmy státu a samosprávy a uvalil na veřejné svazky těžký úkol péče o nezaměstnané. To jsou však jen ztráty hmotné. Horší jsou ztráty mravní. Nezaviněná bída příčinlivých lidí, beznadějně hledání práce, nemožnost nalézt místa pro mládež, vycházející ze škol a z dílenského učení, způsobilo demoralisaci a rozvrat v rodinách i v ostatních svazcích. To, co řekla nedávno konference církví v Anglii, platí i u nás: „... beznadějnost a zoufalství se zmocnily lidí, takže

osobnost lidská chátrá a hnije před našima očima." Veřejnost seznávala, že hlavní chybou naší politiky hospodářské bylo lpění na určitém poměru koruny ke zlatu, čili podřizování celého hospodářského a sociálního života jediné ceně: ceně zlata v našich korunách. Tato politika se ukázala neudržitelnou a tak v únoru 1934 předložila vláda parlamentu návrh na změnu dosavadního poměru koruny ke zlatu, čili devaluaci koruny zákonem přesně o šestinu. Naše vláda na radu svých rádců odmítla „anglický příklad“, neodpoutala naši měnu od zlata, nýbrž — jak se pravilo — pouze přizpůsobila kupní sílu naší koruny za hranicemi kupní síle naší koruny doma.

Devaluaci jsme vstoupili do nové etapy naší hospodářské politiky, která měla přinést našemu hospodářství trvalé oživení. Přinesla pouze přechodné, poněvadž ona neblahá politika našich vlád, která odtrhla kupní sílu naší koruny za hranicemi od kupní síly naší koruny doma, potrvávala. Naše vláda ponechala, ba časem ještě utužila omezování dovozu t. zv. povolovacím řízením, ve snaze udržet nový poměr koruny ke zlatu. Naše vláda zřejmě sama nedůvěřovala tomu, že správně uhodla nový žádoucí poměr koruny ke zlatu, a z obavy, že i nadále se za naši korunu víc koupí v cizině než doma, a že tedy cizinci nebudou ochotni od nás kupovat za tolik, kolik my jim budeme dlužni za jejich zboží a služby, pro nás pořád ještě poměrně levné i v těch devalvovaných korunách, pokračovala v dřívějším omezování dovozu. Hleděla udržet rovnováhu v „platební bilanci“ (t. j. v poměru mezi splatnými závazky a nároky našeho státu vůči cizině v daném období), při čemž rovnováha t. zv. „obchodní bilance“ (poměr úhrnné ceny dovozu a vývozu v určitém období) byla jí ukazatelem i prostředkem k udržování

té rovnováhy v „bilanci platební“. Naše vláda zas
ulpěla na politice, která se orientovala jen na po-
měru měnové jednotky ke zlatu. Odmitala politiku
„zlevňování peněz“ (t. j. zlevňování úvěru) pomocí
operací na volném trhu, přes to, že viděla, jak v ze-
mích anglosaských a skandinávských tato politika
oživuje podnikání soukromé a umožňuje ve velkém
slohu podnikání veřejné. Místo zasycení trhu hoto-
vými penězi pomocí operací na volném trhu, zvolila
naše vláda r. 1933 nucenou konversi t. zv. kupon-
ovou daní, jež sice snížila úrok z emisních úvěrů sou-
kromých i veřejných, ale jen starých, úvěr nový
však nezlevnila, jak v zápětí se ukázalo na kursu
půjčky práce.

Naše vláda dlouho odmitala politiku záměrného
tvoření pracovní příležitosti velkými veřejnými in-
vesticemi a objednávkami na úvěr, které jediné mo-
hou utvořit pracovní a výdělkovou příležitost tam,
kde soukromé podnikání je zastrášeno nebo nestačí.
Teprve v poslední době jsou podnikány veřejné in-
vestice, ale jen váhavě a v nedostatečné míře.

Tato politika, jak ukazuje skutečnost, stát z krise
nevyvede. Devaluace byla pouze kompromisem —
ve správném sice směru — ale nedostatečným, ne
snad pouze v tom číselném určení nového poměru
koruny ke zlatu, ale především a hlavně v politice
zahraničního obchodu, neboť nevysvobodila nás z na-
šich vlastních pout, která svému obchodu a výrobě
dáváme nádavkem k oněm překážkám, které jim
v cestu staví státy cizí.

Počíná se uznávat — někde aspoň tušit — že tato
politika peněžní a úvěrová je nesprávná.

A tak tedy vstupujeme do nového období, v němž
se musí rozhodnout, chceme-li se učit na dobrých

příkladech či chceme-li lpěti na sebevražedných methodách t. zv. zlatého bloku.

Dnes se už nemůže tvrdit o politice volné, řízené měny, že je to „skok do tmy“, protože vidět, že státy, které tuto politiku provozují, jdou už do jasnějších poměrů, zato že tma houstne nad zeměmi se „zlatými měnami“.

Tyto otázky nejsou ovšem pouze problémy theoretickými, to nejsou pouze záhady pro politické filozofy, to jsou také konflikty zájmové. Vladaři peněz cítí ohrožení svých posic. Odpoutání peněz od zlata, zasycování hospodářství národního penězi podle potřeb života a zlevnění úvěru — to jsou metody, které podvracejí „druhou vládu“ ve státech t. zv. civilisovaných, vládu „peněz“.

Proto je konflikt o „novou politiku“ tak úporný. Proto se vynakládají ty miliony na vagony papíru, potišťného sofistickými argumenty ve prospěch starého režimu, proto se nešetří penězi na volby a na různé metody, jimiž se získává politický vliv na úpravu hospodářských věcí. Kdyby šlo jen o zápas s omylem, byla by věc lehčí, ale jde také o zájmy které jsou dosti mocné, aby buď podvodem nebo terorem hájily — jako dosud uhájily — svou moc a svůj prospěch.

Stanovisko našich politických stran k „nové politice“ bylo dlouho neurčité a dosud nelze říci, že některé jsou celé pro a jiné celé proti. Ta dělici čára nejde mezi nimi svisle, spíš je to trhlina, která jde napříč stranami. Ale v celku se zdá, že přibývá těch, kdo dosavadní politiku považují za naše národní neštěstí, a už aspoň neodmítají myšlenku, že ji musíme změnit. Působí na ně nejen stav našeho hospodářství, ale také dobré zkušenosti, jaké se udě-

laly v cizině s politikou volné řízené měny, levných peněz a veřejných investic, a také špatné zprávy, které přicházejí ze zemí „zlatého bloku“.

Počíná se do lidu šířit přesvědčení, že tato „bida uprostřed nadbytku“ je odstranitelná, ale že špatná je ta politika, která při tom odstraňuje pouze ten nadbytek, a mění „bidu uprostřed nadbytku“ v bídu uprostřed nedostatku — metodami, omezujícími výrobu potravin, oděvin, bytů, obmezujícími podnikání domácí i obchod s cizinou, obmezujícími pracovní příležitost v službě veřejné a snižujícími výdělek a hlavně pracovní důchody pod existenční minimum.

Obyčejný člověk už pochopil, že jediným lékem na nezaměstnanost je práce, a to slušně placená; poznává, že vytvořit pracovní a výdělkovou příležitost je úkolem lidí, povolanych k řízení lidské spolupráce, neboť je to otázka o r g a n i s a c e lidí — za pomoci techniky, která ovládá síly přírodní, mimolidské.

Tuto novou organizaci lidské spolupráce uvnitř národů a mezi národy je třeba vytvořit. Nemůže to být výplod fantasmie několika „vůdců“, nýbrž společné dílo všech těch, kdo rozumem a citem pochopili nejen neudržitelnost dosavadního řádu, ale také celou svou bytostí uvěřili v možnost i nutnost nového zřízení společnosti a lepšího života mezi lidmi, spolupracujícími v pokojném závodění k nejvyšším cílům lidské kultury.

*

V úvahách, které následují, pokouší se autor vyloužit politiku, o které věří, že by našemu státu pomohla z nynější paradoxní krise.

Účel této publikace vyžaduje, aby autor některé myšlenky a informace opakoval. Řídí se v tom radou Theodora Roosevelta, který řekl, že správnou myšlenku nestačí říci jednou, nýbrž dlužno ji mnohokrát opakovat.

V Praze, počátkem září 1935.

J. M.